

Nr 102.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; given Stockholms slott den 22 februari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

GUSTAF.

Torsten Nilsson.

Förslag
till
Förordning
om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277)
angående postsparbanken.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

§ 2.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 10 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Då, efter vad i mom. 4 stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1946.

¹ Senaste lydelse se SFS 1940: 144 och 1943: 215.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 22 februari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson:

Enligt § 2 mom. 1 andra stycket förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken må en och samma persons tillgodohavande i postsparbanken ej ökas utöver 5 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet.

Från början av postsparbankens verksamhet gottgjordes icke på en och samma motbok ränta för högre belopp än 1 000 kronor. Detta belopp höjdes genom kungörelse den 15 maj 1891 till 2 000 kronor och genom förordning den 17 december 1920 till 5 000 kronor. Vid den omorganisation av postsparbanken, som beslutades av 1922 års riksdag, gjordes ingen annan ändring härutinnan än att oavsett maximigränsen insättningsbeloppet finge ökas genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Vidare bar genom förordning den 30 april 1943 (nr 215) till § 2 mom. 1 postsparbanksförordningen fogats ett tredje stycke, enligt vilket erkänd skatteförmedlingskassas tillgodohavande jämväl annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet må ökas utöver 5 000 kronor.

I skrivelse den 20 oktober 1945 har *generalpoststyrelsen* hemställt om sådan ändring av postsparbanksförordningen, att en och samma persons tillgodohavande hos postsparbanken finge uppgå till högst 10 000 kronor, upplupna räntor häri icke inberäknade.

Styrelsen framhåller till en början, att den nuvarande maximigränsen för insättning i postsparbanken nu tillämpats i snart 25 år. Under denna tid hade postsparbankens verksamhet undergått en enorm utveckling. Till belysning av rörelsens tillväxt kunde nämnas, att vid utgången av år 1920 antalet insättarkonton i banken uppgått till 660 000 och att antalet nu vore uppe i cirka 3 900 000. Kontostocken hade sålunda i det närmaste sexdubblats. Samtidigt hade insättarbehållningen stigit från 84 miljoner kronor till 1 380 miljoner kronor och vore alltså nu mer än 16 gånger så stor som för 25 år sedan. Den kraftiga expansionen av postsparbankens verksamhet hade dock icke inneburit, att en rubbning inträtt i bankens ursprungliga och huvudsakliga uppgift att tillvarata de små besparingarna i hela landet. Postsparbanken vore alltså i främsta rummet de mindre inkomsttagarnas och ung-

domens bank, även om banken numera torde räkna insättare inom praktiskt taget alla samhällsgrupper.

För spararnas del skulle enligt generalpoststyrelsens mening en höjning av insättningsmaximum medföra fördelar. Härom anför styrelsen:

När en sparare i postsparbanken uppnått sparmaximum 5 000 kronor — antalet sådana sparare utgör, enligt verkställd undersökning, för närvarande omkring 50 000 — uppstår för honom frågan, hur han i fortsättningen skall ordna sitt sparande. Mycket ofta göres i sådant fall förfrågan hos postsparbanken, huruvida icke möjlighet finnes att fortfarande få insätta pengar på postsparbanksboken. En sådan fråga måste postsparbanken på grund av gällande bestämmelser besvara nekande. Spararen ställes alltså inför tvånget att flytta över sitt sparande till annan sparinstitution. För många möter dock detta avsevärda svårigheter och olägenheter. Styrelsen tänker härvid närmast på dem, som äro bosatta på orter, som sakna annan sparbank och där avståndet till närmaste sådan bank medför omgång och besvär vid insättning och uttag av sparmedel. För befolkningen på sådana orter är däremot postsparbanken genom postanstalter, postombud eller lantbrevbärare alltid lätt tillgänglig. Man bör icke heller förglömma, att åtskilliga sparare fästa stort avseende vid det skydd för insättaren, som är berett genom statens garanti för de i postsparbanken innestående medlen, och därför föredraga att anförtro sina sparmedel åt postsparbanken framför att placera dem i enskild sparinstitution. Det har till och med förekommit, att insättare hos postsparbanken anhållit att få fortsätta sparandet i banken fastän maximibeloppet uppnåtts mot att de avstått från räntegottgörelse för belopp utöver 5 000 kronor, men även dylika framställningar ha med hänsyn till bestämmelserna måst avslås. I detta sammanhang bör erinras om att inlåningsmaximum i sparbankerna enligt sparbankslagen bestämts till 30 000 kronor.

För de kategorier av sparare, som ovan berörts, skulle det innebära en betydande fördel, därest en höjning av postsparbankens insättningsmaximum från det under nuvarande förhållanden jämförelsevis blygsamma beloppet 5 000 kronor till högre belopp kunde komma till stånd. Även om åtskilliga insättare i postsparbanken kunde tänkas fortsätta sitt sparande upp till det belopp — 30 000 kronor — som stadgats som insättningsmaximum för sparbankerna, anser sig styrelsen likväl icke böra ifrågasätta, att postsparbankens insättningsmaximum höjes till sagda belopp, utan styrelsen vill stanna vid att föreslå en höjning till 10 000 kronor.

En utvidgning av postsparbankens inlåningsrätt skulle emellertid enligt styrelsen icke endast medföra fördelar för spararna utan även skapa förutsättningar för åvägabringande av ett gynnsammare förhållande mellan postsparbankens inkomster och utgifter. Styrelsen anför:

Sparandet i postsparbanken karakteriseras av täta insättningar av små belopp och merendels även täta uttag. Under år 1944 uppgick sålunda antalet insättningar i postsparbanken till över 11 miljoner, av vilka hälften löd på belopp mellan 1 och 10 kronor. Under samma år verkställdes tillhoppa närmare 6 miljoner uttag. Uppsamlingen av det stora antalet småbesparingar och bestyret med de många uttagningarna kräva självfallet mycket arbete. Tack vare moderna arbetsmetoder inom postsparbankens centralförvaltning och rationalisering av arbetet å postanstalterna äro emellertid postsparbankens kostnader, om de utslås på varje transaktion (insättning och uttagning), synnerligen låga och avsevärt lägre än hos sparbankerna. För år 1943 utgjorde de 48 öre och för 1944 50 öre per transaktion (ökning-

en föranledd av lönetillägget för de lägre statstjänstemännen). Ställda i relation till sparkapitalet bli dock omkostnaderna ganska avsevärda; för åren 1940—1944 ha postsparbankens driftkostnader motsvarat i genomsnitt 0,87 procent av insättningsbehållningen under året. Denna postsparbankens vid jämförelse med sparbankerna större kostnadsprocent beror på den låga medelbehållningen på postsparbankskontona. Vid 1943 års slut var kontomedelbehållningen i postsparbanken 309 kronor, medan den i sparbankerna uppgick till mer än tredubbla beloppet eller 1 086 kronor.

För att få sina omkostnader täckta och samtidigt erhålla en önskvärd vinst på rörelsen behöver postsparbanken alltså för närvarande en marginal mellan inlånings- och utlåningsräntan av bortåt en procent. Postsparbankens kraftiga uppsving, vilket resulterat i en fördubbling av sparkapitalet enbart under krigsåren, har skapat ett starkt ökat placeringsbehov. Till följd härav har postsparbanken blivit i allt högre grad hänvisad till riksgäldskontoret för sparmedlens förräntning. I den mån placeringen hos staten lämpligen kan ske genom inköp av långfristiga obligationer, är densamma i ekonomiskt avseende tillfredsställande. För att postsparbanken skall kunna möta uppkommande växlingar i ränteläget och extra ordinära uttagningskrav från spararnas sida, kräves emellertid, att banken har en avsevärd del av kapitalet utlånat på kortare sikt. Det stegrade placeringsbehovet och konkurrensen om placeringsmöjligheterna ha medfört, att under de senaste åren jämväl en väsentlig del av denna sistnämnda utlåning måst placeras hos riksgäldskontoret trots den lägre ränta denna placering ger. Härigenom nedpressas medelräntan på utlåningen i sådan grad, att den erforderliga marginalen icke längre går att upprätthålla.

Det hade därför, fortsätter styrelsen, ansetts böra undersökas, om möjlighet funnes att vid en fortsatt ökad utlåning till staten ändock bibehålla jämvikten mellan inkomster och utgifter. Det vore tydligt, att varje ökning av medelbehållningen på postsparbankskontona skulle i motsvarande mån minska kostnadsprocenten och medföra, att postsparbanken kunde åtnöjas med en förminskad marginal mellan inlånings- och utlåningsräntan. En bestående ökning av medelbehållningen skulle sannolikt erhållas genom höjning av insättningsmaximum i den omfattning, som i det föregående ifrågasatts, nämligen från nuvarande 5 000 kronor till 10 000 kronor. Konton, på vilka behållningen uppnått det tillåtna maximibeloppet, hade i regel endast få omsättningar och föranledd alltså endast obetydliga kostnader. Om postsparbanken därför genom ett förhöjt insättningsmaximum tillfördes ett större och mera fast sparkapital än som vore möjligt med nuvarande maximering, skulle nettotkomsterna härav kunna kompensera den inkomstminskning, som måste följa av den ökade medelsplaceringen hos staten. Postsparbankens ekonomiska ställning skulle följaktligen stärkas och ökade möjligheter erhållas att bibehålla den hittillsvarande relationen mellan postsparbankens och sparbankernas inlåningsräntor.

Över generalpoststyrelsens framställning ha yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksbanken, svenska sparbanksföreningen och svenska bankföreningen.

Bank- och fondinspektionen har framhållit, att den för insättning å motbok med postsparbanken fastställda högsta gränsen efter nuvarande ekono-

miska förhållanden torde få anses ligga relativt lågt och att en förskjutning därav uppåt på sätt generalpoststyrelsen föreslagit icke syntes innebära någon egentlig förändring i de uppgifter, som vid genomförande år 1922 av gällande lagstiftning för postsparbanken ansågos böra ankomma på densamma. Av de i framställningen anförda siffrorna syntes framgå, att en sådan åtgärd skulle tillgodose ett behov hos en del av postsparbankens nuvarande kundkrets, och då den föreslagna nya maximigränsen finge anses väl avvägd med hänsyn till vad som i sådant avseende gällde för de enskilda sparbankerna, för vilka endast i undantagsfall ett lägre insättningsmaximum än 10 000 kronor vore gällande, hade inspektionen för sin del icke något att erinra mot bifall till framställningen.

Huruvida den av generalpoststyrelsen ifrågasatta åtgärden komme att medföra någon mera avsevärd förbättring i relationen mellan postsparbankens inkomster och utgifter syntes inspektionen ovisst. Därest en sådan förbättring ansåges nödvändig, torde därför även andra åtgärder i sagda syfte böra av postsparbanken övervägas.

Inspektionen har slutligen framhållit, att i händelse av bifall till förevarande framställning en motsvarande framställning torde vara att förvänta även från affärsbankernas och jordbrukskasserörelsens sida.

Sparbanksinspektionen har gentemot det av generalpoststyrelsen framförda skälet för en utvidgning av postsparbankens inlåningsrätt, att densamma skulle skapa förutsättningar för att åvägbringa ett gynnsammare förhållande mellan postsparbankens inkomster och utgifter, anført följande.

Föreliggande förhållande mellan inkomster och utgifter hos postsparbanken torde till stor del ha sin grund i en fallande räntemarginal och minskad avkastning å det egna kapitalet. Motsvarande svårigheter kunna emellertid av enahanda anledning spåras även hos de enskilda sparbankerna. Det synes inspektionen kunna ifrågasättas, om icke postsparbanken i likhet med de enskilda sparbankerna, vilka av den förda räntepolitiken hindras nu vidtaga lämpliga åtgärder, borde se tiden an och sålunda tillsviðare avstå från genom höjt insättningsmaximum eventuellt uppkommande ökning i inkomsterna. Det bör för övrigt beaktas, att icke ens generalpoststyrelsen kunnat göra gällande, att en höjning av postsparbankens insättningsmaximum skulle innebära ett åstadkommande av ett ökat sparande. Sparbanksinspektionen finner icke sannolikt, att en sådan höjning skulle få sist antydda konsekvens. Enligt inspektionens mening har man i stället all anledning förmoda, att höjningen kommer att få till följd, att till postsparbanken i väsentlig mån överförs medel, som för närvarande förvaltas av andra penninginstitut, framförallt de enskilda sparbankerna. En sådan utveckling kan enligt sparbankinspektionens mening icke anses önskvärd.

Med anledning av generalpoststyrelsens erinran om att inlåningsmaximum i sparbankerna enligt sparbankslagen bestämts till 30 000 kronor har inspektionen med hänvisning till avfattningen av bestämmelserna i 22 § sparbankslagen ävensom förarbetena därtill framhållit, att angivna siffra representerade ett maximibelopp och icke ett normalbelopp, vartill insättningar i sparbank finge uppgå. Det sätt, varpå insättningsmaximum tidigare, särskilt i samband med ikraftträdandet av 1923 års sparbankslag, faststälts för olika sparban-

ker, hade emellertid varit rätt växlande. Den i förarbetena förordade principen om att vid bestämmande av insättningsmaximums storlek hänsyn skulle tagas till vederbörande sparbanks omslutning hade sålunda därvid icke alltid iakttagits vid reglementenas fastställande. Med avseende å nybildade sparbanker hade emellertid — åtminstone efter sparbanksinspektionens tillkomst — regelmässigt till en början icke medgivits högre insättningsmaximum än 10 000 kronor.

Sparbanksinspektionen har, ehuru frågan enligt inspektionens förmenande ej hade någon avgörande betydelse för förevarande ärende, ansett sig ej kunna underlåta bemöta vissa felaktigheter i generalpoststyrelsens jämförande framställning med avseende å postsparbankens och de enskilda sparbankernas förvaltningskostnader. Enligt sparbanksinspektionens förmenande kunde det av generalpoststyrelsen använda beräkningssättet att låta jämförelsen i första hand avse antalet insättnings- och uttagningstransaktioner leda till orimliga konsekvenser. Inspektionen ville sålunda i detta hänseende till exempel framhålla, att man vid användningen av nämnda beräkningssätt på enskilda sparbanker kunde finna fall, där enbart skatteutgiften, som ju för övrigt saknade motsvarighet för postsparbankens del, per omsättningspost belöpte sig till avsevärt högre belopp än postsparbankens totala kostnad per sådan post. Sålunda kunde anföras, att sparbanksinspektionen vid genomgång av styrelseberättelserna för år 1944 beträffande ett trettiotal sparbanker funnit, att skatteutgiften per omsättningspost i åminstone sex sparbanker överstigit postsparbankens totala kostnad på varje transaktion. Så till exempel utgjorde skatteposten i Hagebyhöga och Västra Stenby sparbank per den 31 december 1944 två kronor 19 öre per omsättningspost. Vid undersökning av ett större antal sparbanker skulle måhända många liknande exempel kunna anföras. Sparbanksinspektionen hade emellertid ansett värdet av en dylik undersökning i nu förevarande sammanhang ej motsvara därmed förenat arbete.

Det låge i sakens natur, fortsätter inspektionen, att en ökad rörlighet hos inlåningen i regel komme att medföra lägre kostnader per omsättningspost. Å andra sidan skulle dessa poster vid en mycket rörlig inlåning kunna bli så många, att den totala kostnaden för inlåningsrörelsen satt i relation till summa förvaltade medel medförde, att sparbanks rörelse ginge med förlust. Även om man emellertid beträffande kostnaderna för inlåningsrörelsen skulle godtaga generalpoststyrelsens beräkningssätt, vilket inspektionen dock ej vore villig göra, ville inspektionen erinra om att hänsyn icke syntes ha tagits till det förhållandet, att de enskilda sparbankerna hade sin utlåningsrörelse fördelad på ett många gånger större antal lån per förvaltd miljon kronor än postsparbanken. Om hänsyn toges härtill, finge detta till följd en avsevärd korrigerings av jämförelsetalen beträffande de enskilda sparbankerna och postsparbanken.

Sparbanksinspektionen har i detta sammanhang framhållit, att en fortsatt rationalisering, som i postsparbanken torde ha nått betydligt längre än i de enskilda sparbankerna, av de senares arbetssätt säkerligen borde kunna med-

föra ytterligare sänkning av sparbankernas förvaltningskostnader. I vilken mån postsparbankens kostnader påverkades av fördelen av att kunna gemensamt med postverket i övrigt utnyttja lokaler och personal, undandroge sig inspektionens bedömande. Skälig hänsyn härtill borde emellertid givetvis tagas vid jämförelsen med sparbankernas kostnader.

Med avseende å vad generalpoststyrelsen anfört om möjligheter att nedbringa kostnadsprocenten anser sig sparbanksinspektionen dessutom icke kunna underlåta ifrågasätta, om icke postsparbankens liksom åtskilliga enskilda sparbankers räntabilitet genom de många sparfrämjande, sociala rörelsegrenarna menligt påverkats i högre grad än som motsvarade den nytta som åstadkommits.

Sparbanksinspektionen har slutligen framhållit, att därest ett förhöjt insättningsmaximum komme till stånd, de i § 7 postsparbanksförordningen intagna bestämmelserna om efterlysning av förkommen motbok torde böra överflyttas till 1927 års mortifikationslag och i enlighet härmed erforderliga ändringar vidtagas i såväl 1 och 12 §§ sagda lag som nyssnämnda paragraf i postsparbanksförordningen. De skäl, som på sin tid i samband med år 1936 i anledning av den nya skuldebrevslagstiftningen företagna ändringar i mortifikationslagen (prop. nr 2/1936 s. 54) anfördes för bibehållandet av dödningsbestämmelserna i postsparbanksförordningen, torde nämligen under förut angivna förutsättning ej längre föreligga. Liksom för sparbanker och banker borde sålunda för postsparbanken i mortifikationshänseende medgivas ett förenklat förfarande beträffande sådana motböcker, som avsåge ett tillgodohavande ej överstigande 5 000 kronor. Avsåge postsparbanksbok större belopp, borde däremot den i mortifikationslagen för andra fall anvisade strängare proceduren vinna tillämpning.

Ehuru vad sålunda anförts gäve vid handen tveksamhet från sparbanksinspektionens sida angående lämpligheten av att postsparbankens nuvarande insättningsmaximum höjdes, ansåge sig inspektionen dock under förhandenvarande omständigheter ej böra avstyrka bifall till generalpoststyrelsens framställning.

Fullmäktige i riksbanken ha i princip tillstyrkt det förslag, som inrymmes i generalpoststyrelsens framställning. Fullmäktige ha dock meddelat, att vid ärendets behandling inom fullmäktige övervägts, huruvida icke den slutliga prövningen av nu förevarande fråga borde anstå i avvaktan på behandling av liknande spörsmål för andra kreditinrättningar.

Svenska sparbanksföreningen har — under erinran om att generalpoststyrelsen såsom ett viktigt skäl till stöd för sin framställning åberopat, att höjningen av insättningsmaximum vore av behovet påkallad för insättare, bosatta på orter som saknade annan sparbank och där närmaste avståndet till sparbank vore så stort, att det medförde omgång och besvär vid insättning och uttag av sparmedel — uttalat, att föreningen hade svårt att tro, att brist på tillgång till andra sparinstitut gjorde sig i någon avsevärd grad gällande annat än i mycket avlägsna trakter, och att föreningen icke heller funne san-

nolikt, att någon mera betydande del av de 50 000 insättare, som uppnått maximibeloppet, 5 000 kronor, kunde vara bosatt i dylika trakter.

Föreningen erinrar vidare om att postsparbankens uppgift — såsom bl. a. vid tillkomsten av nu gällande postsparbanksförordning understrukits av föredragande departementschefen — skulle vara att uppsamla och fruktbar-göra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till något mera avsevärt belopp, tjäna såsom mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta än postsparbanken kunde lämna. I detta uttalande vore tydligen inlagd en anvisning huru postsparbanken skulle förfara, när det stadgade insättningsmaximum nåtts. I vad mån postsparbanken fullföljt eller sökt full-följa detta direktiv hade föreningen sig icke bekant.

Den garanti från statens sida, som utfästs för insättningarna i postsparban-ken, kunde givetvis, fortsätter föreningen, påverka spararnas val av sparinsti-tut. Man kunde dock numera göra gällande, att sparbankernas insättare icke löpte några risker för sina insättningar; i sista hand kunde den lagstadgade sparbankernas säkerhetskassa träda emellan. Även bortsett från detta syntes det föreningen kunna principiellt starkt ifrågasättas, om statsgaranti borde lämnas i större omfattning än hittills varit fallet. För de större sparkapital, varom i generalpoststyrelsens framställning vore fråga, syntes det knappast påkallat att staten iklädde sig garanti. Med denna garanti torde väl ha åsyf-tats att skänka småsparare en säkerhet, vars motsvarighet på andra håll de måhända skulle ha svårt att bedöma. Det syntes under nuvarande förhållan-den i varje fall icke nödvändigt att öka postsparbankens inlåningsrätt för att tillgodose ett säkerligen icke alltför allmänt känt behov av statsgaranti för ifrågavarande sparmedel.

Inom sparbanksvärlden hade man allmänt den uppfattningen, att postspar-bankens företråde i mångas ögon framför sparbankerna hänförde sig icke till att sparmedlen vore statsgaranterade utan till den utomordentliga service, som postsparbanken kunde tillhandahålla sina insättare. Hos postsparbanken kunde medel insättas och uttagas vid alla postanstalter och hos postombud och lantbrevbärare, och postanstalterna vore tillgängliga ofta 10—11 timmar om vardagarna och därjämte i viss utsträckning sön- och helgdagar, då and-ra sparinstitut måste hållas helt stängda. Det vore givet, att denna service måste draga betydande kostnader liksom den propagandaverksamhet, som postsparbanken på ett mycket förtjänsfullt sätt bedreve. Servicekostnadens verkliga belopp vore svårt att fastställa, eftersom postsparbankens arbete vid postanstalterna inginge såsom ett led i postverkets övriga uppgifter, men det förefölle icke osannolikt, att postsparbankens omkostnader, om vanliga bank-tider tillämpades vid postanstalterna för denna rörelsegren, skulle kunna be-gränsas väsentligt. Med det anförda ville föreningen endast antyda, att orsa-ker till postsparbankens jämförelsevis höga omkostnadsprocent, i medeltal för åren 1940—1944 0,87 % av insättarbehållningen, kunde sökas också i andra förhållanden än i den av generalpoststyrelsen såsom utslagsgivande angivna omständigheten, att medelbehållningen på postsparbankskontona vore låg. Detta syntes också bestyrkas därav, att tio år tidigare, år 1934, då medelbe-

hållningen varit 262 kronor, omkostnadsprocenten varit 0,78. För det intresse, det kunde erbjuda, kunde här nämnas, att sparbankernas mot nyssnämnda uppgift svarande kostnadsprocent, trots en stark utveckling av sparpropagandan, nedgått från 0,70 år 1940 till 0,61 år 1943, det senaste år för vilket officiell statistik för sparbankerna föreläge.

Föreningen riktar i detta sammanhang uppmärksamheten på den i generalpoststyrelsens framställning lämnade upplysningen, att postsparbankens kostnader, om de utsloges på varje transaktion (insättning och uttagning), vore synnerligen låga och avsevärt lägre än hos sparbankerna. Denna uppgift vore i och för sig riktig, men en sådan jämförelsemetod vore ytterst formell och toge icke hänsyn till att helt skilda kostnadsmoment inginge i jämförelsen. Föreningen fortsätter:

Oriktigheten i jämförelsemetoden visas kanske bäst därav, att ifrågasvarande relativa kostnad hos postsparbanken år 1943 var 48 öre och år 1944 50 öre, medan motsvarande kostnadssiffra för sparbankernas del höll sig omkring 3 kronor 30 öre för år 1943; denna siffra säger naturligtvis mycket litet därför att hela förvaltningskostnaden slås ut på en enda del av verksamheten. Redan av skillnaden mellan de nämnda beloppen framgår också, att jämförelsen måste vara i högsta grad haltande. I själva verket är det en jämförelse utan värde, eftersom sparbankernas kostnader — i mycket högre grad än postsparbankens — äro hänförliga till utlåningsverksamheten. Att så är fallet framgår därav, att sparbankerna vid utgången av år 1943 hade sammanlagt 539 145 utestående lån med ett medelbelopp per lån av 6 454 kronor, medan postsparbankens lån — fränsett statskuldförbindelser — vid samma tid utgjorde tillhoppa 2 147 med ett medelbelopp per lån av 177 000 kronor; den alldeles övervägande delen av dessa lån äro kommunlån. I sparbankernas kostnadsbelopp ingå också stats- och kommunalskatter.

Postsparbankens ekonomi syntes enligt föreningens uppfattning icke heller vara sådan, att den påkallade en så ingripande åtgärd, som här ifrågasatts.

Till utveckling härav anför föreningen:

För åren 1940—1944, vilka år närmast nämnas i generalpoststyrelsens skrivelse, har postsparbanken varje år kunnat avsätta avsevärda vinstbelopp för inleverans till statsverket, sammanlagt över 10 miljoner kronor. Vinsten för år 1944 möjliggjorde, förutom inleverans till staten av 2 miljoner kronor, en avsättning till reservfonden av nära 2,7 miljoner kronor, varigenom denna fond uppbringades till nära 12 miljoner kronor. — I detta sammanhang må erinras om att en sådan fondavsättning å 2,7 miljoner kronor hos sparbankerna skulle ha beskattats med cirka 1,1 miljon kronor. — Därtill kommer att postsparbankens obligationsinnehav vid samma tid å nominellt 776 133 250 kronor var bokfört till ett värde av 743 823 174 kronor. Av dessa uppgifter synes man icke kunna utläsa, att postsparbankens ekonomi skulle vara ansträngd. Tvärtom synas de anförda siffrorna ge vid handen, att postsparbanken trots sina jämförelsevis höga omkostnader haft en även ekonomiskt sett gynnsam utveckling.

Det syntes uppenbart, framhåller föreningen, att en ökning av postsparbankens insättningsmaximum icke i och för sig komme att medföra något ökat sparande. Generalpoststyrelsen syntes icke heller vilja göra gällande att så skulle bli fallet. Effekten av den föreslagna åtgärden syntes därför när-

mast bli att medel komme att överflyttas från andra sparinstitut till postsparbanken eller insättas hos postsparbanken i stället för hos de andra sparinstitut, och sannolikt vore väl, att huvuddelen av denna effekt komme att träffa sparbankerna. Det vore svårt att säkert bedöma, vilken omfattning en dylik ökning av insättningarna hos postsparbanken på sparbankernas bekostnad kunde komma att få, men man syntes få lov att räkna med avsevärda belopp, om åtgärden skulle få den åsyftade verkan på postsparbankens ekonomi. I den mån åtgärden på detta sätt träffade sparbankerna, innebure den — förutom att en betydelsefull och ganska talrik kundkrets frantoges sparbankerna — att de skilda landsdelarnas sparmedel droges in till disposition på ett centralt ställe i Stockholm i stället för att i första rummet komma den ort eller den del av landet till godo, där de sparats. Det vore icke något samhälleligt intresse, att en åtgärd genomfördes, som innebure ett försvagande av möjligheterna att tillgodose det lokala kreditbehovet. Det syntes överhuvud taget icke tillfredsställande, att en statsinstitution i syfte att förbättra sin ekonomi vidtog åtgärder med direkt och uteslutande inriktning på att vinna målet på andra institutioners bekostnad.

Vad föreningen här anfört syntes föreningen giva vid handen, att postsparbankens önskemål om en ökning av insättningsmaximum icke gärna kunde vara av sådan brådskande natur, att frågan måste lösas nu. Frågans stora betydelse för sparbankerna gjorde det dessutom angeläget, att den icke behandlades såsom ett isolerat problem. Föreningen ville icke underlåta att framhålla, att frågans betydelse ytterligare ökades, om postsparbanken, såsom dess chef i annat sammanhang antytt, skulle ändra sin politik beträffande inlåningsräntan därhän, att för medel, som inestätt hela året, skulle beräknas allmän sparbanksränta, f. n. $2\frac{1}{2}$ 0/0, medan för medel, som inestätt kortare tid, skulle tillämpas en lägre ränta, troligen icke mer än en procent. En sådan räntepolitik, som syntes diskutabel från flera synpunkter, skulle uppenbarligen vara ägnad att öka den påtalade effekten av generalpoststyrelsens nu föreliggande förslag, i det att tendensen till överflyttning av större insättningar från sparbankerna till postsparbanken säkerligen skulle bli mera framträdande. Föreningen ansåge för sin del, att även denna sida av saken borde beaktas vid bedömandet av generalpoststyrelsens förslag.

Å andra sidan kunde det givetvis finnas skäl för att justera sparinstitutens insättningsmaximum med hänsyn tagen till penningvärdets förändringar. Denna fråga komme sannolikt att vinna aktualitet även för sparbankernas del. Även detta talade för att frågan om postsparbankens insättningsmaximum icke behandlades såsom ett helt fristående problem.

Föreningen hemställer, att generalpoststyrelsens framställning icke måtte föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att framställningen upptoges till prövning i samband med de liknande frågor, som kunde uppkomma beträffande andra sparinstitut. Därest framställningen nu skulle upptagas till behandling i positiv riktning, hemställer föreningen i andra hand, att av föreningen anförda synpunkter måtte i möjligaste mån beaktas vid ändring av förordningen angående postsparbanken.

Svenska bankföreningen anser det ovisst huruvida en höjning av insättningsmaximum verkligen skulle i nämnvärd grad medföra den eftersträfvade sänkningen av postsparbankens omkostnadsprocent. Det syntes nämligen böra räknas med att de konton, på vilka behållningen uppnått det nuvarande maximibeloppet och vilka enligt generalpoststyrelsens uppgift i regel hade endast få omsättningar och därför föranledde allenast obetydliga kostnader, efter en fördubbling av insättningsmaximum komme att ånyo, intill de uppnått det nya maximibeloppet, visa ökat antal omsättningar med därav föranledda ökade kostnader. I varje fall syntes det finnas anledning antaga, att en effektiv sänkning av kostnadsprocenten förutsatte andra och mera direkt verkande åtgärder.

Övriga av generalpoststyrelsen framförda skäl till stöd för dess framställning ha föranlett följande uttalande från bankföreningen:

I fråga om syftemålet att genom den föreslagna höjningen av insättningsmaximum bereda spararna den lättnad som skulle ligga i att de icke såsom nu efter att hava uppnått 5 000-kronorsgränsen nödgas flytta över sitt sparande till annan sparinstitution, vill bankföreningen för sin del sätta i fråga, huruvida något större intresse från spararnas sida kan sägas föreligga i sådant hänseende. Antalet konton som nått nuvarande insättningsmaximum uppgår enligt generalpoststyrelsens uppgifter icke till mer än cirka $1\frac{1}{4}$ procent av samtliga konton, och man torde kunna räkna med att endast ett fåtal av dessa kontons innehavare äro bosatta på platser, där icke ett sparbanks- eller affärsbankskontor finnes inom rimlig närhet. Omsorgen om spararnas bekvämlighet synes därför knappast utgöra något bärande skäl för den föreslagna åtgärdens nödvändighet, helst som det väl även efter en höjning alltid komme att finnas fall, där motsvarande olägenhet som den här åberopade skulle göra sig gällande. Det kan för övrigt sättas i fråga, huruvida postsparbankens uppgift att tillvarata de små besparingarna i landet bör anses omfatta emottagande av fasta besparingar å så höga belopp som 10 000 kronor.

Vad slutligen beträffar de förändrade förhållanden som inträtt sedan nuvarande insättningsmaximum för 25 år sedan fastställdes, är den storartade utveckling som postsparbanken under denna tid undergått allbekant och påtaglig. Sålunda har medelbehållningen per konto under denna tid ökat från 150 kronor till 354 kronor, samtidigt som antalet konton i det närmaste sexdubblats. Huruvida denna utveckling i och för sig kan anses utgöra tillräckligt skäl för en höjning av insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kronor synes emellertid kunna sättas i fråga, helst som penningvärdet vid tiden för det nuvarande maximibeloppets bestämmande år 1920 var lägre än det är för närvarande.

I varje fall syntes, framhåller föreningen vidare, frågan om en höjning av postsparbankens insättningsmaximum knappast böra upptagas för sig, då nämligen motsvarande ändrade förhållanden kunde åberopas för en omprövning av de fastställda insättningsmaxima för motsvarande inlåningsräkningar jämväl hos övriga penninginrättningar och dessa frågor uppenbarligen ägde ett inbördes sammanhang. Föreningen ville därvid allenast erinra om att maximum för inlåningen på sparkasseräkning hos affärsbankerna höjdes från förutvarande 3 000 kronor till nuvarande 4 000 kronor år 1923 och således vid en tidpunkt, då penningvärdet var icke oväsentligt högre än nu,

samt att föredragande departementschefen vid höjningsförslaget framläggande för riksdagen som ett väsentligt skäl för att icke bestämma maximum till 6 000 kronor, som tidigare föreslagits, åberopade den stegring av penningvärdet som då inträtt.

Med vad sålunda anförts hade enligt vad bankföreningen uttalar föreningen velat som sin åsikt framhålla, att frågan om postsparbankens insättningsmaximum icke lämpligen borde upptagas till slutlig prövning annat än i samband med att motsvarande fråga för övriga penninginrättningar övervägdes.

Med sin nu föreliggande framställning om höjning av det för postsparbanken tillåtna insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kronor avser generalpoststyrelsen icke någon ändring i postsparbankens karaktär av institution för uppsamling och nyttiggörande huvudsakligen av smärre besparingar. Det kan knappast heller med fog sägas, att den ifrågasatta höjningen skulle innebära en sådan ändring. Den mycket kraftiga ökning av de i olika penninginrättningar inestående sparmedlen, vilken skett sedan nuvarande insättningsmaximum för postsparbanken år 1920 fastställdes, har uppenbarligen medfört en förskjutning uppåt av gränsen mellan smärre och mera betydande besparingar. Med hänsyn till postsparbankens uppgift torde därför ett genomförande av styrelsens förslag icke böra möta betänkligheter.

Sparbanksinspektionen och svenska sparbanksföreningen ha sagt sig befarat, att en höjning av postsparbankens insättningsmaximum skulle få till följd, att till postsparbanken i väsentlig mån överfördes medel, som för närvarande förvaltas av andra penninginstitut, framförallt sparbankerna. Denna farhåga synes mig överdriven. I den mån höjningen skulle få någon nämnvärd effekt, torde denna huvudsakligen komma att bestå däri, att postsparbanken tillföres nybildat sparkapital. Visserligen skulle detta eljest troligen ha till största delen insatts i andra penninginrättningar. Om, såsom förut framhållits, höjningen anses vara ur principiell synpunkt berättigad, kan emellertid någon befogad erinran knappast resas mot att spararna få placera sina medel på sätt de av en eller annan anledning finna vara för sig lämpligast.

Det i postsparbanken inestående kapitalet uppgår för närvarande till omkring 1 380 miljoner kronor, fördelat på cirka 3,9 miljoner insättarkonton. Medelbehållningen per konto uppgår således till omkring 350 kronor. Kostnaderna för skötseln av ett sådant konto äro icke i nämnvärd grad beroende på kontots storlek utan fastmera på hur ofta insättningar å och uttagningar från kontot göras. För utfallet av postsparbankens rörelse är därför — när insättnings- och uttagningsfrekvensen är hög och nyssnämnda kostnader som följd härav representera huvudparten av bankens förvaltningsutgifter — medelkontobehållningens storlek av väsentlig betydelse. Den nu föreslagna höjningen av insättningsmaximum bör vara ägnad att härutinnan medföra en förbättring. Såsom svenska bankföreningen framhållit kommer visserligen höjningen, i den mån den får åsyftad verkan, att medföra insättningar å konton, från vilka hittills endast uttagningar kunnat ske, med där-

av följande ökade förvaltningskostnader. Denna kostnadsökning på enbart insättningsvidan kan dock ingalunda helt uppväga fördelen för postsparbanken av en ökad behållning å nyssnämnda konton, vilka, ehuru till antalet utgörande endast drygt en procent av samtliga, representera omkring tjugu procent av hela det i banken insatta kapitalet.

Under remissbehandlingen har från flera håll ifrågasatts, huruvida en höjning av postsparbankens insättningsmaximum lämpligen bör ske annat än i samband med en prövning av frågan om vidtagandet av en höjning jämväl av insättningsmaximum för vissa andra penninginrättningar. Den nu föreslagna ändringen synes emellertid icke vara av sådan betydelse, att ett uppskov med dess genomförande med hänsyn till vad sålunda anförts är påkallat. Ifrågavarande spörsmål ha hittills prövats helt fristående vad angår å ena sidan postsparbanken och å andra sidan övriga motsvarande penninginrättningar.

På grund av vad sålunda anförts anser jag mig böra biträda generalpoststyrelsens förslag.

Sparbanksinspektionen har framhållit, att en höjning av nuvarande insättningsmaximum för postsparbanken bör föranleda till en överflyttning av de i § 7 postsparbanksförordningen meddelade bestämmelserna om efterlysning av förkommen motbok till lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling. Enligt den lydelse denna lag erhållit genom lag den 27 mars 1936 (nr 95) avser lagen icke dödande av förkommen motbok med postsparbanken, varjämte stadgas, att om motbok med annan bank förkommit och insättarens tillgodohavande ej överstiger 5 000 kronor, äger insättaren, där han ej vill i enlighet med lagens bestämmelser söka motbokens dödande, påkalla dess efterlysning genom bankstyrelsens försorg. Då anledningen till att motbok med postsparbanken undantagits från lagens tillämpning varit den, att tillgodohavande å postsparbanksbok i regel ej får överstiga 5 000 kronor, borde en ändring av denna regel egentligen medföra undantagsbestämmelsens slopande. Emellertid synes härmed utan större olägenhet kunna tills vidare anstå i avbidan på den slutliga prövningen av andra inom justitiedepartementet föreliggande frågor om ändringar i 1927 års mortifikationslag.

I samband med inrättandet av erkända skatteförmedlingskassor beslöts vid 1943 års riksdag (prop. nr 17, r. skr. nr 166) ett tillägg till § 2 mom. 1 postsparbanksförordningen, varigenom erkänd skatteförmedlingskassa medgavs rätt att å motbok med postsparbanken insätta även belopp över 5 000 kronor. Ifrågavarande kassors verksamhet är avsedd att upphöra den 1 januari 1947, då uppboresreformen träder i kraft. Då enligt vad jag inhämtat nämnda undantagsbestämmelse angående insättningsmaximum hittills icke behövt tillämpas och anledning icke heller finnes till antagande att så kommer att bli fallet under senare delen av innevarande år, torde bestämmelsen lämpligen kunna upphävas redan i samband med de nu föreslagna ändringarna i postsparbanksförordningen.

Föredraganden hemställer härefter, att ett i enlighet med vad sålunda anförts upprättat förslag till *förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken* måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.
